

Nr 14

*Konstitutionsutskottets utlåtande i anledning av väckt motion
angående förfarandet vid omröstningar i kamrarna.*

I den till konstitutionsutskottet hänvisade motionen nr 25 i andra kam-maren av herr *Hamrin* i Jönköping *m. fl.* hemställes, »att riksdagen måtte hos Kungl. Maj:t begära, att spörsmålet om de från demokratisk synpunkt otillfredsställande konsekvenser, som uppstår i samband med s. k. fel-röstningar, hänskjuts till 1954 års författningsutredning, som därvid också bör få i uppdrag att framlägga förslag om åtgärder i syfte att i görligaste mån undanröja olägenheterna i fråga».

Beträffande motiveringen får utskottet, i den mån den ej framgår av redo-görelsen nedan, hänvisa till motionen.

Gällande bestämmelser. Enligt 60 § riksdagsordningen gäller bl. a.: Kam-mare fattar beslut i fråga genom att med ja eller nej besvara av talmannen framställd proposition. Talmannen skall tillkännagiva sin uppfattning om hur omröstningen utfallit. Beslutet anses ha fattats i enlighet med vad tal-mannen tillkännagivit, såvida ej votering begäres. Begärd votering får ej vägras. Då votering skall äga rum, bör voteringspropositionen jämte tydlig kontraposition genast författas, justeras och uppläsas samt omröstning-en strax därefter verkställas. Omröstningen skall ske öppet.

De närmare bestämmelserna om förfarandet vid öppen omröstning åter-finnes i 4 § riksdagsstadgan. Bestämmelserna stadgar i fråga om vote-ring i allmänhet huvudsakligen följande: Sedan ledamöterna intagit sina platser och voteringspropositionen ånyo upplästs, vidtager omröstning medelst uppresning. Om härvid talmannen finner tvekan kunna råda om om-röstningens resultat eller någon av kammarens ledamöter begär rösträk-ning, verkställs votering medelst omröstningsapparat eller, där denna ej kan begagnas, medelst namnupprop. Uppresningsförfarandet uteslutes dock om talmannen före omröstningens början så bestämmer, och det an-vändes ej heller vid s. k. gemensam omröstning jämlikt 65 § riksdagsord-ningen.

Historik. Öppen omröstning infördes genom grundlagsändring år 1925. Genom närmare bestämmelser i reglementariska föreskrifter för riksdagen anordnades den sålunda, att med vissa undantag uppresningsförfarandet (först) skulle begagnas men följas av uppropsförfarande i de fall talmannen var tveksam om resultatet av den företagna omröstningen eller begäran om rösträkning framställdes. Genom ändringar år 1934 i ovannämnda regle-

mentariska föreskrifter infördes omröstning medelst omröstningsapparat i stället för uppslagsförfarande utom då apparaten ej kunde begagnas. Samma år beslöt riksdagen uppdraga åt fullmäktige att låta i riksdagens kamrar anordna voteringsmaskin. Omröstningsapparaten installerades därefter och togs i bruk under 1935 års riksdag.

Praxis. Sedan votering begärts avges genom ett signalsystem signaler i olika lokaler i riksdagshuset och i vissa lokaler i kanslihuset. Därefter avvaktas att ledamöterna samlas innan voteringspropositionen andra gången uppläses och upprensingsförfarandet vidtager. Talmännen begagnar mycket sällan rätten att utesluta upprensingsförfarandet. Vid rösträkning medelst apparaten uppmanar talmannen ledamöterna att avgiva sina röster och lämnar därefter ledamöterna tid att rösta genom nedtryckning av i bänkarna installerade voteringsknappar, en grön för ja och en röd för nej. Tryckning å båda voteringsknapparna innebär att ledamöten avstår från att rösta, medan om icke någon knapp nedtryckes, apparaten registrerar »frånvarande». En liten röd signallampa i bänken tändes, när nedtryckning registrerats. De avgivna rösterna markeras i en omröstningstablå på väggen. Sedan ledamöterna lämnats tid att rösta frågar talmannen huruvida omröstningen är avslutad. Ledamöterna har därvid tillfälle att anmäla t. ex. att de ännu icke röstat eller att de röstat fel. Anmälan om felröstning medför att ny omröstning företages (jfr exempelvis andra kammarens protokoll den 14 maj 1959 nr 16 s. 222 och 223, då talmannen dessutom före omröstningen framhållit att så skulle ske). Talmannen avslutar omröstningen med ett klubbslag och trycker samtidigt på en knapp varigenom ytterligare registrering av röster omöjliggöres. Efter klubbslaget skedd anmälan om felröstning anmärkes i protokollet, men inverkar, även om felröstningen bestämt utgången, enligt praxis icke på resultatet av omröstningen. (Jämför andra kammarens prot. den 15 april 1959 nr 12 s. 96 och den 6 maj 1959 nr 15 s. 72 f samt första kammarens prot. den 26 maj 1961 nr 24 s. 6). Sedan talmannen satt räkneverket i funktion, framkommer medelst ljusskrift i en tablå på väggen antalet ja, nej, avstår och frånvarande. Talmannen tillkännager därefter resultatet och klubbfäster det beslut som fattats genom omröstningen. Skulle emellertid före klubbslaget framkomma, att de i ljustablån visade siffrorna ej tillsammans motsvara antalet ledamöter i kammaren, förekommer att ny omröstning anställs. Så skedde i en votering i andra kammaren den 14 december 1961 (prot. nr 36 s. 53 f, jfr s. 41, 51 och 56 samt d:o prot. den 29 maj 1956 nr 23 s. 134 och den 30 maj nr 24 s. 80). Anmälan om tekniskt fel vilken göres sedan det genom omröstningen framkomna beslutet blivit klubbfast, har icke föranlett ny omröstning (jämför andra kammarens prot. den 8 april 1959 nr 11 s. 110).

Motionen. Till motivering av det i motionen framförda yrkandet anför motionärerna i huvudsak följande: Det har i den svenska riksdagen förekommit att till följd av felröstningar beslut fattats, som icke svarat mot det

verkliga opinionsläget i kamrarna. Felröstningarna behöver icke bero på ouppmärksamhet eller oskicklighet. Det tekniska förfarandet medger knappast tillräckligt effektiva och betryggande kontrollmöjligheter från den enskilde riksdagsledamotens sida. Icke heller kan sägas, att den voteringsmetod som tillämpas rent tekniskt fungerar osvikligt. Det är från demokratisk synpunkt klart otillfredsställande att omröstningsresultatet — såsom vid enstaka tillfällen händer — innesluter en felröstning. Beslutet ger då en falsk återspeglning av den vid omröstningstillfället förhärskande meningen. Vid prövning av frågan om åvägabringande av en mera tillfredsställande ordning inställer sig dels spørgsmålet huruvida någon ytterligare förbättring i tekniskt avseende skulle kunna åstadkommas, ägnad att ge den enskilde riksdagsledamoten möjlighet till en säkrare och snabbare kontroll av omröstningsresultatet, dels ock spørgsmålet huruvida icke en viss marginal för korrigerig av en uppenbar felröstning kunde i det enskilda fallet medges. Frågan borde hänskjutas till närmare granskning, lämpligen inom författningsutredningen.

Utskottet. Såsom framgått av den förut lämnade redogörelsen föregås rösträkning medelst omröstningsapparat i regel av omröstning genom uppresning. Ledamöterna skall sålunda vid omröstning medelst apparaten ånyo avge sina röster. Härvid kan — bortsett från att ledamot kan ha missuppfattat voteringspropositionen och därav föranledes att trycka på »fel» knapp — felröstning ske därigenom, att ledamoten av misstag trycker på annan knapp än han avsett.

Vad beträffar möjligheterna till kontroll av röstavgivningen och rättelse av felröstning vill utskottet framhålla följande.

Sedan talmannen lämnat ledamöterna tillräckligt rådrom såväl för avgivandet av rösterna som för kontroll av röstningen, tillfrågar han kammaren huruvida omröstningen är avslutad. Hur ledamöterna röstat, anges med olikfärgade lampor på omröstningstablån, vars markeringar avses vara synliga från samtliga bänkar i kammaren. På talmannens nyssnämnda fråga kan ledamoten anmäla t. ex. att han ännu icke röstat eller ännu icke hunnit kontrollera röstmarkeringen. I sådana fall medges behövt anstånd. Anmäler ledamot däremot, innan omröstningen blivit avslutad, att han röstat fel, skall enligt gällande praxis företagas ny röstning och detta oavsett om talmannen före omröstningen meddelat, att så kommer att ske. En först efter klubbfästandet av omröstningens avslutande skedd anmälan om felröstning — anmäld felröstning har ibland haft avgörande betydelse för beslutet — har däremot, såsom framgått av redogörelsen härovan, icke medfört ny omröstning. Efter samma klubbfästande gjord anmälan om fel å omröstningsapparaten har ej heller medfört ny omröstning. I detta sammanhang må anmärkas, att jämlikt 4 § riksdagsstadgan omröstningen skall företagas medelst namnupprop, när apparaten ej kan begagnas.

I anledning av motionärernas hemställan om utredning av spørgsmålet om de konsekvenser som uppstår i samband med felröstningarna, vill utskottet

till en början erinra om att författningsutredningen enligt vad som framgår av sidan 3 i dess betänkande SOU 1961: 21 kommer att i sitt slutbetänkande taga ställning till problem angående beslutsordning och voteringsmetod i riksdagen. Vad därefter angår frågan om åtgärder till förbättrande av omröstningsapparaturen får utskottet erinra om att i en till bankoutsottet hänvisad motion II: 12 framhållits bl. a., att varje pulpet borde vara försedd med kontrollampor för ledamotens kontroll av hur han röstat. Bankoutsottet har i utlåtande nr 14 i anledning av motionen hemställt, att riksdagen måtte uppdraga åt fullmäktige i riksgäldskontoret att med beaktande av vad utskottet i utlåtandet anfört vidtaga anstalter för att säkerställa funktions-säkra voteringsapparater i riksdagens kamrar. I motiveringen för denna hemställan har bankoutsottet bl. a. uttalat att fullmäktige, om så utan större ingrepp låter sig göra, bör komplettera voteringsanläggningarna med för den enskilde ledamoten bättre lämpade anordningar för kontroll av av-given röst.

Med understrykande av principen att anordningarna för den enskilde le-damotens kontroll av hur han röstat måste vara fullt tillfredsställande, får utskottet som sin mening uttala, att syftmålet med förevarande motion II: 25 i väsentliga delar synes bli tillgodosett utan bifall till det i motio-nen framställda utredningsyrkandet.

Under hänvisning till vad ovan anförts får utskottet därför hemställa,
att motionen II: 25 måtte anses besvarad genom vad ut-skottet ovan anfört.

Stockholm den 12 april 1962

På konstitutionsutskottets vägnar:

BENGT ELMGREN

Närvarande:

från f ö r s t a kammaren: herrar Elmgren, Damström, Georg Pettersson, Sveningsson, Kronstrand, Erik Olsson, Dahl, Enarsson och Harald Petters-son*; samt

från a n d r a kammaren: herrar Spångberg, Andersson i Linköping, von Friesen, Magnusson i Tumhult, Adamsson, Larsson i Luttra*, Bengtsson i Halmstad, Nilsson i Östersund, Hammar* och Braconier.

* Ej närvarande vid justeringen.